

TERRA DE OUTES

Revista TRIMESTRAL

Nº22 · abril - xuño 2013

1€

Neste número:

Entrevista a Xoán X. Mariño.

Editorial: Austericidio.

Encontro de embarcacións tradicionais no Freixo.

Francisco Sacido: Boticario do Rego.

A depuración dos mestres de Outes (IV).

Educación para a igualdade na ESO.

Medioambiente: paxaros de Outes.

Economía: a concentración bancaria,
e as nosas seccións habituais...

Suplemento
Especial Rosalía

Editorial: Austericidio

Dende o ano 2008, coa caída de Lehman Brothers, as políticas dos diferentes gobernos baseáronse en reducir gastos. A idea inicial está ben. O tema é de onde imos reducir custos. E a que lle imos reducir: @s cidadáns españois, démonos un estado de benestar, que custou moitos anos e esforzo conseguir. Cando falamos de reducir costes, ninguén esperaba que esa redución, en formato de RECORTES, serían en Sanidade, Educación e Servizos Sociais. Acordémonos agora das críticas vertidas pola dereita, a Lei de Dependencia: onde van agora as prestacións que lles concedía dita lei a @s máis desfavorecid@s? Facer recortes en Sanidade, é pan de hoxe e fame para mañá. Facer recortes en Educación, é condenar os nosos fillos a un futuro incerto. **Se de verdade temos que facer recortes, non podíamos empezar pol@s “asesores” que existen en tódalas administracións?: cargos elixidos polo político de turno e que coloca o amiguete, o membro do partido ou o fillo/a do alcalde da vila do lado.** Todos coñecemos casos de xente que, sen escrúpulos, contrata a dedo a un familiar ou “colega”, por 5.000 euros ao mes. Temos casos cercanos sangrantes: Carromero, condenado por ter un accidente cando conducía sen puntos, causando dúas mortes: que pode asesorar este individuo? Calcúlase que no estado español, temos 16.000 asesores deste tipo: xente sen oficio nin beneficio, contratados a dedo polo político de turno. Se multiplicamos por 5.000 euros, 80.000.000 de euros en xente que está realizando “un traballo” que perfectamente o asumirían @s funcionari@s, que chegaron a ese cargo, previa oposición, onde concurría: mérito, igualdade e capacidade (e publicidade). Que dicir da baixa calidade dos produtos que se están subministrando en Sanidade, “por aforrar custos”: poñamos o exemplo das agullas coas que se pinchan @s diabético@s: provocan hematomas, doen e rompen no interior. A súa calidade é tan baixa que, por aforrar uns euros na calidade, ocasionan máis prexuízos que beneficios. Pensemos na redución das tiras de glucemia, para medir a cantidade de glucosa en sangue. Se cada tira vale un euro e reducimos ademais o seu uso, ao restrinxir a cantidade de tiras da financiación pública, @s diabético@s deixarán de facer os controis que necesitan. Se non se controlan, aparecen as Hipo e Hiperglucemias, casos mortais ás veces, por aforrar uns cartos nas tiras. Outro exemplo, o Hospital de Vigo: orzamentado no seu día en 300 millóns de euros e que sería público, está agora en 1.300 millóns de euros e será privado. Non falemos dos aeroportos sen avións, estacións do AVE sen trens, autovías deficitarias dende o seu comezo, etc. **Queremos dicir que cartos temos, o que non sabemos é gastalos nas cousas importantes da vida das persoas. Estamos facendo austericidio en lugar de austeridade no superficial e prescindible.**@s polític@s que nos

gobernan, poden ter toda a lexitimidade democrática para actuar como actúan, pero non están á altura das circunstancias. Non son capaces de distinguir entre o “agora eu, e os meus” e o que sería mellor para @s cidadáns. Se de verdade pensasen na xente, deixarían de gastar cartos de forma inútil (cantos coches temos no parque móbil estatal, cos seus chóferes, mantemento dos coches, etc?) e dedicarían os recursos, que está claro que si os hai, a materias de necesidade básica. Temos que pensar no futuro dos nosos fillos e deixarlles o mellor que poidamos, pero isto empeza por saber racionalizar o gasto, e dedicar os recursos ás necesidades principais dos cidadáns.

ÍNDICE

As nosas novas	páxs. 2 e 3
Historia	páxs. 4 a 6
Igualdade	páx. 7
Entrevista	páxs. 8 e 9
Opinión	páx. 10
Miscelánea	páx. 11
Saudegalizando	páx. 12
Medioambiente	páx. 13
Economía	páxs. 14 e 15
Os papeis de Añón	páx. 16

Se algún lector ou lectora desexa colaborar coa nosa revista pode mandar o seu escrito, que non debe exceder os 2.000 caracteres (espazos incluídos), con indicación de nome, apelidos, DNI, enderezo e tfno., ao noso enderezo electrónico: terradeoutes@gmail.com

Director:

Xosé M. Vázquez

Consello de Redacción:

Domingo Campos, Xoán X. Mariño,
Manuel do Río, Lidia Vicente, Ramón Blanco

Edita:

A.C.C. Terra de Outes
terradeoutes@gmail.com

Maqueta e imprime:

Grafinoia, S.L.

Foto da portada:

Descarga de berberecho no Freixo. Anos 60.

Revista Subvencionada por:

**CONCELLO
DE
OUTES**

XI Encontro de Embarcacións Tradicionais de Galiza O Freixo-Outes

Queremos comezar cunha consideración sobre os orzamentos con diñeiro público destinados ao Encontro. Desde o primeiro momento propuxémonos ser o máis cautelosos posible en canto ás perspectivas sobre a dispoñibilidade de cartos para a organización do Encontro, non só porque previamos que pola situación económica as distintas administracións ían ser amarradas á hora de poñer diñeiro, senón tamén porque nós mesmos estimabamos que pola crise económica cómpre gastar con moito tino os cartos que son de todos. Porén, non todo é gasto: a actividade económica que se xera en torno ao Encontro, hostalería, aluguer de infraestruturas, actuacións musicais, etc., producen para a Administración un retorno da inversión en forma de impostos directos e indirectos, e hai que salientar que por cada euro que se pon, o traballo que de forma desinteresada achega o voluntariado, multiplica varias veces o seu valor.

Esperamos que a celebración produza un efecto dinamizador de carácter permanente fundamentalmente no sector da hostalería, da carpintería de ribeira e de recoñecemento da calidade dos nosos mariscos.

O Esteiro do Tambre-Tins (incluído na Rede Natura 2000) e a súa proximidade con Santiago de Compostela son dous elementos de gran potencialidade de desenvolvemento turístico aos que este Encontro engadiría a súa capacidade demostrada de atracción de visitantes tanto nacionais como doutros países europeos, o que favorecerá a chegada de turismo de interese polo goce da natureza e do patrimonio cultural.

Nos estaleiros do Freixo constrúense embarcacións tradicionais, as asociacións da FGCMF (Federación Galega Pola Cultura Marítima e Fluvial) e as invitadas ao Encontro doutros lugares coñecerán de cerca estas factorías, o que incrementará a demanda para este sector. A carpintería de ribeira é o eixo das actividades programadas para o Encontro.

A participación de grupos musicais, presentación do CD con poemas musicados de F. Añón, exposición de libros de autores noveis do concello, mostras de artesanía local... daranlle pulo á nosa produción cultural.

En canto á marcha da organización do Encontro, aínda que non é posible entrar en pormenores dos distintos aspectos organizativos xa acometidos, outros a medio camiño e algúns máis só encetados, aí van algúns deles:

Solicitamos prestadas tres carpas para acollida, comedor, e outras necesidades, aos concellos de Carnota, Cee e Noia.

Xa temos un plano dos atraques no porto do Freixo para as embarcacións do Encontro elaborado por un grupo de mariñeiros do Freixo que están a colaborar na organización.

O aloxamento dos tripulantes será no campo de fútbol do Freixo, onde se instalará unha carpa para este fin enriba da pista de tenis, utilizándose o campo de fútbol para instalación de tendas de acampada e como aparcadoiro dos remolques dos barcos. O concello arranxará este espazo e os vestiarios para duchas e servizos.

Planificáronse os lugares de aparcadoiro para os visitantes; o de máis capacidade será en leiras cerca dos Estaleiros Amado; o concello xestionará cos propietarios a cesión destas fincas.

A asociación O Peirao encargárase da contratación de grupos musicais para o 1º día do Encontro (San Bieito).

Temos xa concedido o permiso para a utilización da cociña do Colexio Público da Serra para a elaboración da comida para os tripulantes; aproveitamos para agradecer á dirección deste centro educativo as xestións

realizadas para que nos concederan este permiso.

Realizáronse todas as entrevistas previstas coas distintas Consellerías da Xunta Galiza (agás con Turismo, coa que estamos á espera de facela proximamente) e coa Deputación da Coruña para solicitar axudas. En cada unha participou un representante de Terra de Outes, o alcalde en representación do Concello, e un directivo da FGCMV. Estamos pendentes dunha segunda rolda de entrevistas para concretar a participación de cada departamento.

En canto ás actividades culturais que se van a achegar, aínda que xa hai algunhas deseñadas, non se puideron concretar porque dependen dos cartos que consigamos da Administración.

Con cada celebración dos Encontros publícase unha revista (*Ardentía*) de temática mariñeira. Terra de Outes aporta a esta publicación tres artigos, un que amablemente se encargou de elaborar Pedro García Vidal accedendo á nosa petición e outros dous dos nosos socios Mª Paz González, Xoán Francisco García e Ramón Blanco.

Conseguimos que a empresa Estrella de Galicia colaborase con nós aportando mesados, algunha mercadería, etc. que nos axudarán a autofinanciarnos cos ingresos dunha taberna que montaremos no Encontro.

Para rematar, queremos referirnos a unha carencia deste Encontro: nos distintos Encontros celebrados, ao mellor non en todos, recuperouse algunha embarcación tradicional do lugar onde se celebraban as xornadas; o acaído neste sería a recuperación da que é seguramente a embarcación tradicional máis senlleira do noso concello. Referímonos, como xa terás adivinado, á lancha Sancosmeira. Estivemos investigando se quedaba algunha, aínda que estivera deteriorada, e chegamos á conclusión de que o último, que estivo no Club Náutico de Portosín, xa desaparecera. Existen planos e maquetas desta embarcación, polo que é posible construílo, pero por mor da maldita crise non é factible acometer esta empresa de momento. Facemos un chamamento aquí para que as persoas interesadas vos poñades en contacto connosco para ver se nun futuro somos quen de facer que un Sancosmeiro navegue de novo pola nosa Ría.

Próximos actos: Letras Galegas 2013

O próximo 17 de maio conmemórase o 150 aniversario da publicación de *Cantares Gallegos* de Rosalía de Castro, o primeiro libro integramente escrito no noso idioma, cuxo centenario serviu para inaugurar a celebración das Letras Galegas por parte da Real Academia. Para os outenses a data ten un especial significado, pois ademais de marcar o inicio do Rexurdimento da nosa literatura, é tamén o primeiro froito vizoso da semente plantada polo noso insigne Francisco Añón.

Sendo pois *Cantares* a máis digna herdanza deixada pola nosa poeta, a nosa asociación non pode deixar pasar esta data tan senlleira e quere sumarse á celebración cunha mesa redonda sobre o libro de Rosalía, na que van participar: **Francisco Rodríguez**, o máis importante coñecedor da obra rosaliana, e **Xesús Alonso Montero**, en representación da Real Academia Galega. O acto terá lugar o sábado 11 de maio na Casa da Cultura.

Francisco Sacido Arestioño: boticario do Rego. Entíns

Mingucho Campos

Francisco Sacido Arestioño naceu no ano 1839 na parroquia de Tarás (S. Xián); froito do matrimonio de Juan Sacido Coiradas, labrador e veciño da mesma freguesía, na que faleceu, con María Arestioño Castelo, natural de Entíns (S. Ourense) e igualmente finada en Tarás. Francisco, o menor, tiña como irmáns a Domingo e María. O domicilio petrucial, xa que logo, ficaba ubicado na parroquia mencionada. Segundo Alberto de Ribadafonte, era vincular e este vínculo fundárase no ano 1670. A condición de vinculeiro, ou fillo mellorado, correspondeulle a Domingo. Cando se fundaba un vínculo o petrucio mandaba construír unha capela na parroquia, se era unha casa de moitos bens, ou mandaba erguer un cruceiro. Neste caso concreto, nas entón propiedades familiares hai alzado o cruceiro no que se pode le-la seguinte inscrición no seu baseamento: “Este crucero lo mandó aser Alberto de Sacido I Clara de Campos”, e deseguido fica borroso o derradeiro díxito do ano de datación (1676).

Ao ter establecido o dereito vincular a prol de Domingo, aos dous irmáns menores hai que procurárille-lo benestar futuro. Que mellor que Francisco principie os estudos da carreira de crego e unha vez rematada leve a súa irmá a vivir con el, matinaron os proxenitores. Mais, **Francisco** tivo claro nun momento crucial da súa mocidade que o exercicio sacerdotal non era do seu agrado e, a piques de ter recibido as primeiras ordes relixiosas, as ordes menores, “plantouse”, regresando ao domicilio familiar. Segundo relatan os seus distantes descendentes, adoitaba xustifica-la súa decisión afirmando: “Que o seu non era ser mentireiro nin ladrón”. Como era lóxico naquela época as fouces, fouciños, zocos, toxos, os montes, agras, corgas, cañeiras, senras e searas, xunto cos acaídos labores agrícolas van constituírlos elementos, xeitos, eidos ocupacionais e materiais vitais da súa existencia. Tampouco este era o seu desexado modo de vida; por iso, canso dos trafegos improprios da súa formación académica e da inadaptación sobrevida, plantexoulles aos pais proseguir os seus estudos en troques da herdanza que lle puidera corresponder. Os proxenitores aceptaron o reto e **Francisco** trocou aquela agricultura de subsistencia pola decidida aplicación aos estudos da carreira de boticario. Tan só en dous anos vaise converter no primeiro boticario da Serra. Mellor dito, do Rego de Entíns.

Porque **Francisco** instálase como boticario na aldea do Rego, nun inmoible que hoxe ocupan os seus distantes descendentes, directos e indirectos: Consuelo Insua, José Manuel Rama (descendente da filla de **Francisco**, Adelina), Manuela e unha nena, da que omito o seu nome pola súa condición de menor. Son eles, cuxamente, os que me fan partícipe da traxectoria vital e profesional deste boticario descoñecido e esquecido por moitos veciños, eu mesmo, que non está na memoria colectiva da veciñanza, pero que **foi titular, naqueles tempos, da única botica daquela época ubicada entre Santiago e Corcubión, segundo manifestan os seus descendentes. Que é moito! Os principios activos, imprescindibles en toda rebotica, íaos mercar un cuñado desprazándose a cabalo e fortemente armado a A Coruña**. Nunha ocasión sufriu un asalto nos descampados próximos á aldea de Martelo, pertencente na actualidade ao concello de Lousame.

No traballo informativo previo sobre a existencia deste

O boticario FRANCISCO SACIDO, de pé, con sombreiro.

establecemento, da súa actividade e de numerosas anécdotas ocorridas durante o exercicio do seu titular confirmame Deolinda Gómez Molinos que o seu pai, D. Juan Gómez Barreiro, boticario da Serra xa falecido, fixo prácticas de análise denates de remata-la súa formación no que restaba, naqueles tempos, desta botica do Rego, aproveitando os matraces e demais

material ao uso imprescindible en toda rebotica, dependencias ás que acudía a pé, “xa que inda non dispoñía de bicicleta”. As súas instalacións foron posteriormente lugar de ensino dunha “escola de pago” rexentada por Manuel Coiradas Sacido (Manolo do Rego).

A información arrecadada sobre a actividade e o anecdotario de Francisco Sacido durante o seu exercicio profesional consolidan a súa bohemia e o carácter sempre servicial; mais, e asemade, os sólidos principios éticos consolidados, ao meu entender e a fortiori, na súa primeira etapa da súa formación académica-social. Tamén que foi alcalde de Outes durante parte do século XIX, pero disto ocupareime outro traballo.

Contaseme que se achega á súa botica en demanda de axuda para abortar unha muller. Descoñécemo-lo seu nome (tampouco importa) e as circunstancias concretas que motivaron o seu pedimento, pero sabemos que Francisco accedeu ao mesmo e elaboroulle unha apócema eficaz, a base de “bólas de pan”, na súa rebotica. Tan eficaz foi o remedio e tan satisfeita ficou a dona que lle enchía a casa de carneiros, galos... A satisfacción da muller contrastaba co malestar emocional do boticario, porque o servizo prestado entraba en contradición cos plantexamentos ético-morais que afortalara na súa mocidade.

As enfermidades infecciosas, contaxiosas e endémicas, producidas por virus, tan do común naqueles tempos, afortálanos no convecemento da fidelidade da clientela desta botica e, asemade, no marcado carácter de servizo desprendido do seu rexedor.

As débedas da veciñanza co boticario acadaron grandes proporcións e agromaron á súa morte. Os mobles, pezas de cerámica, matraces e demais útiles, tiveron que ser malvendidos despois do seu pasamento. O mercador foi Argimiro García Cereijo, “don Arximiro, o Boticario”, que instalara a súa botica nun inmoible da Rúa da Vila que despois sería coñecido coma a “Cortadoría de Benedita do Cociñeiro” (agora casa dos Lampoche), para despois trasladala á rúa Poeta Añón, onde fica na actualidade. Don Argimiro foi digno sucesor de Francisco

Sacido, e, segundo o dicir dos veciños, elaboraba unha mestura dunha substancia graxa e outros ingredientes, que se me escapan, usada como medicina e afeite que curaba tódalas doenzas. Os mobles expositores foron vítimas propicias da couza e posteriormente desbotados definitivamente por Héctor Gallego, sucesor do anterior e antecesor da actual titular.

Francisco Sacido, era descendente dunha numerosa familia de Ribadafonte. Cántame Alberto que nalgún tempo teñen residido na casa catorce membros, entre proxenitores, descendentes e criados. Contraeu nupcias con Carme Romero Busto, veciña da parroquia de Entíns, tamén emparentada con boticarios posteriormente exercentes coma tales en Noia e do mesmo apelido. Do seu matrimonio naceron nove fillos: Joaquín, Constantino, Luísa, Antonio, Carmen, Adelina, Clotilde, Faustino e Loreto. **A meirande parte dos descendentes finaron de tuberculose. Procurando remedio á enfermidade os inda sobrevivintes acudiron á consulta dun médico de Negreira, de apelido “Amigo”, que lles receitou “arrinca-la dentadura”.** Esa era a orixe da enfermidade. Dous dos anteriores mencionados, fillos do defunto boticario, chegaron a ser noivos de dúas tías de Marujita Tuñas: Consuelo e Amadora.

Antonio, coñecedor da súa sorte, optou por abrevia-lo proceso e utilizando os coñecementos aprendidos do pai, elaborou unha apócema mortal, coñecida coma “Solimán”, non sen denantes darlles conta da súa intención ás dúas irmás inda vivas. A apócema foi eficaz e Antonio finou pola noite no seu leito da casa de o Rego. A mañá asomou sombriza, as facianas tristesiras, os paxaros deixaron de cantar e os familiares, en contra do desexado, a chorar. A vida en estado puro!

Co número 52 do folio 63 fica asentada a acta de defunción, con data 11 de xaneiro de 1900 de **Francisco Sacido** no Xulgado Municipal de Outes perante José Etchavers (xuíz) e o secretario de dito Xulgado, Luis Cereijo Fernández. Na súa condición de amigo do finado comparece como declarante do óbito Segundo Alborés Campos, veciño da Barreira para darlles a nova de que ás 7 h do día denantes sinalado finara a consecuencia dunha bronconeumonía o boticario do Rego. Despois da pertencente certificación facultativa o xuíz ordena o arquivo da mesma, consignándose como lugar de soterramento do cadáver o cemiterio de Entíns (Sta. María). Figuran como testemuñas presenciais: Domingo Caamaño e José Manuel Bermúdez, ademais do mencionado Segundo.

A súa condición de amizade mutua é palmar, mais, quen era

Segundo? Segundo Alborés, emigrante retornado da Arxentina, construíu unha casa dun andar na Barreira. Tiña de irmáns a Diego, Estrella, Baltasara e José, todos eles procedentes do lugar de Coiradas. Casara con Dominga Fernández e do matrimonio naceron catro fillos: Baltasara, Balbina, Jesús e Manuel.

A irmá Baltasara tivo unha filla chamada Joaquina, a avoa das irmás Joaquina, nai de Nucho, e Sara do Rego.

A outra irmá, Estrella, foi a avoa dos Coiradas Sacido: Maruja, Loreto, Manolo, Rodrigo... Rodrigo cóntame que foi vivir á Barreira, a requerimento do “tío Segundo”, con moi poucos meses e porque a súa nai, tolleita e enferma de bronconeumonía, non o podía atender.

E José tivo como neto a Juanito de Alborés, da Cruz.

Diego, ferreiro de profesión, naceu no ano 1841 e faleceu o día 23 de abril de 1914. Do seu matrimonio con Josefa Ramos Castro naceron catro fillos: Domingo, Carmen, Rosa e Ramón.

Ramón (Ramón de Diego), que casara con María Santos Blanco, foi o promotor da construción do aserradoiro do Conchido e dos barcos Josefa Ramos e Joaquina Blanco (nomes da súa nai e da súa sogra respectivamente). O 19 de abril de 1927 solicita no concello licenza para construír un aserradoiro nas proximidades do embarcadoiro do Conchido e, asemade, unha caseta para instalar un transformador eléctrico. Un mes despois volve pedir licenza para colocar no camiño que ía ao aserradoiro (coñecido coma “Camiño da Marea”, na actualidade Rúa da Braña) unha báscula para pesa-los rolos de madeira trasladados en carros tirados por vacas e bois ás instalacións madeireiras. Rosa casou cun zapateiro da rúa Poeta Añón (Tío Mourís) e tanto Domingo coma Carmen ficaron solteiros.

Casa natal de FRANCISCO SACIDO en Ribadafonte (Tarás).

A Óptica da túa confianza!

Malecón de Cadarso, 3 (Xunto a ponte de San Lázaro) - Tlf. 981 82 42 60

NOIA

A depuración dos mestres de Outes IV: Ángel Bandín Figueira

Xoán Francisco García Suárez

Ángel Bandín Figueira era natural de Asados (Rianxo) e sorprendeuno o levantamento militar de 1936 cando exercía de mestre na escola de Sabardes (O Freixo).

A rapidez coa que os sublevados se dedicaron a perseguir a este home é realmente fulminante. O 1 de setembro de 1936, mes e medio despois do día do levantamento, é suspendido de emprego e soldo por seis meses, castigo que é ratificado quince días despois.

Este mestre escribe unha carta (3 de outubro de 1936) ao reitor da Universidade de Santiago, na que lle explica que descoñece os motivos polos que é sancionado e pídelles deixe sen efecto a sanción, deixando entrever que na decisión do castigo puidera influír a enemistade manifesta que mantiña cunha irmá política do “delegado Civil de Outes” (o alcalde), a efectos de que o teña en conta.

O caso é que a Comisión Provincial Depuradora del Magisterio, presidida por Ángel Díaz Grande, solicita a comezos de decembro os clásicos informes ao párroco, ao alcalde, a un pai de familia e á Guardia Civil.

O cura de Sabardes, Hipólito Nogueira Louzao, redacta o seu informe o 4 de xaneiro de 1937, no que o acusa de non ser un bo mestre, de que se lucra cunha máquina de cine na escola, ten aos alumnos mal educados e non cumpre coas obrigas relixiosas; se ben neste aspecto

destácase que se recoñece que o 30 de agosto levou o crucifixo para a escola “procesionalmente”, pero negouse a falar para que non dixeran que “cambiou de chaqueta” e só dixo ao chegar á escola co cristo (con seguridade foi obrigado): “a pesar de que son protexido do Clero votaría sempre a favor das esquerdas”; ademais frecuentaba a casa dunha familia “de ideas avanzadas y comunistas”, e nas eleccións de 1936 deu un mitin na Sociedade de Estibadores xunto con Suárez Picallo e Emilio González, e foi interventor en ditas eleccións polo Frente Popular, dicindo o mesmo día das votacións que “se fose necesario roubar a urna o faría para que gañase o Frente Popular”.

O alcalde Juan-Benito Tuñas Paz acúsao de facer propaganda do Frente Popular e que “desde luego era gran simpatizante del Frente Popular” (7 de xaneiro de 1937).

O veciño de Sabardes José Riveiro Gerpe, en calidade de “pai de familia”, acúsao de non ser relixioso, dado que non se adoitaba ver pola igrexa “para cumplir con los deberes de buen cristiano”. Tamén o acusa de participar no mitin con Suárez Picallo e Emilio González López (9 de xaneiro de 1937).

E, como non, aparece unha vez máis o garda Manuel Morgado, xa coñecido nos expedientes que tratamos en números anteriores, e as “acusacións” que redacta son un calco das do cura de Sabardes.

O 26 de febreiro de 1937, a “Junta Técnica del estado Español” da Comisión Depuradora do Maxisterio presenta prego de cargos: “Desarrollar poca actividad escolar, lucrarse con un aparato de cine que tiene en la escuela, reunirse con elementos

izquierdistas, reunirse en una taberna donde hacia propaganda ideológica del Frente Popular, haber participado en un mitin con los Srs. Suárez Picallo y Emilio González López, haber sido interventor izquierdista, haberse negado a hablar en el acto de reposición del Crucifijo para que los vecinos no dijeran que se habia cambiado de chaqueta, haber manifestado que votaria por las izquierdas”.

Dous veciños do Freixo, José Romero Núñez, e manuel Rodríguez Mayo, saen na súa defensa nun escrito no que manifestan a falsidade do acontecido o día do crucifixo e aseguran que non quixo falar por carecer de condicións oratorias.

Tamén, o secretario da *Sociedad Cooperativa Escolar de Sabardes* (fundada por D. Ángel Bandín, precisamente), Manuel Caamaño Vara, escribe nun informe que o mestre nunca se lucrou dos bens e actos de dita Sociedade e que tan só se limitou a organizar actos culturais calificándoo de altruísta e con conduta exemplar (2 de marzo de 1937).

O 6 de marzo, o mestre presenta un extenso prego de descargos no que nega todas as acusacións, excepto a asistencia ao mitin (non así a súa participación activa) e o participar como interventor nas eleccións.

O 23 dese mes de marzo, o avogado de Outes e secretario da Junta Municipal del Censo electoral de Outes, José Tuñas Paz, informa e certifica que o mestre participou como interventor do candidato de Unión Republicana e médico de Outes, D. Andrés del Río Lourido.

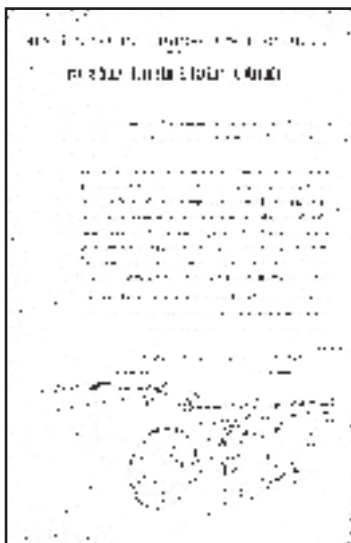
Unha semana despois, o día 31, ratifícase a suspensión, nun documento asinado en Burgos, que é contestado cun informe asinado por corenta veciños do Freixo, documento no que defenden ao mestre.

O sistema franquista é implacábel, e a sanción non só se ratifica senón que a Comisión Depuradora propón a “separación definitiva del servicio”.

Finalmente, en data de 31 de xaneiro de 1940, a *Comisión Superior Dictaminadora de Expedientes de Depuración*, acorda o “traslado forzoso dentro de la provincia, con prohibición de solicitar cargos vacantes durante tres años, e inhabilitación por el mismo tiempo para cargos directivos y de confianza en instituciones culturales y de enseñanza”.

Aínda no ano 1952, na relación de mestres do Concello de Outes, sinálase: “Filiación política: izquierdas; Actuación ciudadana: regular; Actuación dentro de la escuela: regular”.

A dureza do réxime de Franco estivo especialmente empecinado e ensañado co corpo de mestres. Este é outro exemplo máis da crueldade e da indefensión dos “acusados” en cuxos procesos non contaba máis que os “informes” do cura, garda civil, alcalde e a curiosa figura do “pai de familia”. **Neste caso –como en case todos–, puideron máis estes catro individuos que todos os descargos e que a sinatura de corenta valentes paisanos. Ser de esquerdas era a excusa para acusarche de todo.**

O Concello de Outes, a través do Centro de Información ás Mulleres (CIM), estivo desenvolvendo durante os meses de setembro a novembro no I.E.S. Poeta Añón de Serra de Outes o "Programa Equánime Guías Ilustradas", subvencionado polo Fondo Social Europeo e a Xunta de Galicia a través da Secretaría Xeral de Igualdade. Os participantes na realización deste proxecto foron o alumnado de 4º B da E.S.O do I.E.S Poeta Añón, 6 rapaces e 10 rapazas. O traballo na aula mediante 12 sesións foi dirixido por unha educadora social e unha técnica en ilustración. Traballouse a nivel individual e grupal a igualdade de xénero coa introdución de elementos propios desta xeración: a estética manga ou a banda deseñada. A guía recolle as reflexións deste grupo de adolescentes propoñéndonos un cambio de mentalidade. A través de varias viñetas visibilizan situacións de desigualdade e propostas para o cambio; porque educar na desigualdade é o primeiro paso para favorecer condutas machistas.

A guía será distribuída a todo o alumnado do I.E.S. e aos diferentes servizos do concello.

CIM de Outes

Depuradora de Mariscos

RAMAIS

Fco. Rama Vázquez

O Freixo - OUTES

Móbil: 630 43 43 81 - Part.: 981 76 50 92

Investigador, Escritor e Divulgador

Non sabemos de onde saca o tempo. Pregúntámonos se durmirá. Temos que resumir...

No ano 1991 publica (en Noia) *O escultor Ferreiro*. Despois tres volumes sobre o *Patrimonio Histórico Artístico de Outes* (Santiago, 1998 e 2000, e A Coruña, 2003). No 1999, en Noia, *San Ourente de Entíns. Estudio dunha parroquia rural*. No 2007 (tamén en Noia), *Os muíños de Outes*. Unha guía turística de Noia e outra de Outes.

Colaborou en varias publicacións colectivas, como *Efemérides de Outes* (Santiago, 1999), *Noia. Ribeiras de mar enxoito* (A Coruña, 2003) e o *Diccionario biográfico español* (Madrid, 2012) da Real Academia da Historia española, coas biografías de Diego de Sande, Felipe de Castro, Xosé Ferreiro e Xacobo Pecul. Ademais, fíxose cargo da edición e escribiu un capítulo e o prólogo, respectivamente, dos libros *Homenaxe a Avilés de Taramancos*, elaborado por alumnos do colexio J. Balmes en 1992, e *O mosteiro de Toxoutos*, de P. Fiaño, en 1993, así como do catálogo da exposición-homenaxe a Arxemiro Suárez publicado no 2005.

Tamén escribiu artigos para as revistas *Compostellanum*, *Cadernos de Estudios Galegos* e diversas publicacións periódicas galegas. Foi membro, no 1998, do consello de redacción do periódico *Barbanza*, que se publicou en Noia. Na actualidade é colaborador das revistas *Casa da Gramática*, que edita o IES Virxe do Mar, e *Alameda da sociedade Liceo*, así como no suplemento *A Voz de Barbantía* que cada mes publica *La Voz de Galicia*.

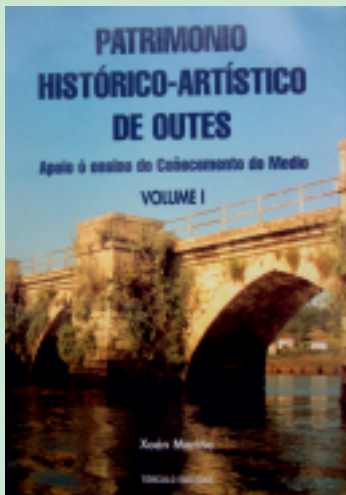
Do seu labor nesta revista (Terra de Outes) non se precisa falar... Só comentarlle que aquela famosa foto do crego Monterroso exconjurando ao alcalde Crespo é obra de X. Mariño. Pasou moitas horas no ordenador ata conseguila.

Como investigador, ademais de pescudar sobre a vida e a obra dos personaxes arriba citados, andou catalogando a arquitectura popular de Outes dende 1999 a 2003 por encargo deste Concello.

Igual que fixo, en colaboración con Concha Allut, ao inventariar (por petición da Xunta Parroquial de Noia), o patrimonio artístico de S. Martiño durante o 2003.

O labor divulgativo que de cotío leva a cabo complétase coa súa presenza activa en numerosas mesas redondas, charlas, conferencias, presentación de libros e diferentes actos culturais... Salientaremos, por exemplo, a súa activa participación nas Semanas da Historia que dende o ano 1991 se celebran continuamente da Casa da Cultura de Noia e das cales se publicaron as actas das tres últimas edicións na revista *Casa da Gramática* (2003) e o boletín anual de *Barbantía* (2007 e 2011).

Por mor de todo isto e moito máis o pasado 15 de decembro, como xa subliñamos no nº 21 desta revista, recibiu o Premio da Cultura no Barbanza que outorga cada ano a Asociación Cultural Barbantía.

Entrevista a Xoán X. Mariño

Xoán Xosé Mariño Reino (Noia, 1958). Licenciado en Xeografía e Historia (USC). É profesor (no Instituto *Virxe do Mar* de Noia), escritor e investigador. A maiores un bo pintor e deportista. Grazas á Esperanza, é veciño do concello de Outes dende 1982. Vive na avenida do Rocío, nos aledaños de Coiradas (Entíns), camiño da súa Noia.

Home roxo como unha ostra autóctona. Ao abrirse xorde unha delicada, sensíbel e rica personalidade. Camiña con alancadas de oso grande. Por veces baixa a cabeza e cavila. Reflexiona antes de contestar. Emociónase ao lembrar determinados nomes e episodios da súa andaina biográfica. Semella ser moi de seu, pero non é tal. A súa polifacética traxectoria vital evidencia todo o contrario. É un nós antes que un eu.

Xa acadou ser o referente da sociedade civil de Outes. É curioso que os dous persoeiros máis importantes de Outes (Crespo e X. Mariño, por orde alfabética) sexan outenses consortes... Na longa noite actual de Outes e moitos outros lugares de Galiza, Xoán Mariño é un vagalume cívico-cultural, un faro, que nos marca o camiño. Os compañeiros

ensinantes de Noia chámalle *Xoán Mariño Añón*. Díciános un destes: “é que non para de darnos o coñazo con Añón”.

Varios ex-alumnos din: “ao comezar o curso dá medo, impón... pero ao terminar xa todos lle temos moito agarimo e custa ter que deixalo”.

É unha inmerecida honra que nos deixase entrevistalo. Para nós é como un fermento, como un catalizador indispensable para que a gromas en moitas inquedañas cívicas e culturais en Outes. Xa é máis de aquí que de Noia, aínda que el non o saiba.

Influencias na túa traxectoria?

Algunhas persoas e moitas lecturas. Entre as persoas, en primeiro lugar debo sinalar a Xosé Agrelo Hermo, mestre, escritor, autor e director de teatro e activista cultural, a quen creo que debo a miña firme convicción nacionalista. En segundo lugar ao poeta Antón Avilés de Taramancos, con quen me uniu unha amizade breve, pero intensa. En terceiro lugar debería mencionar a Pili Sampedro, primeira directora do IES Poeta Añón, que me animou a investigar e escribir sobre Outes. Respecto ás lecturas, as primeiras que me sacaron da inocencia infantil foron as de Freud. Despois as que espertaron á conciencia social foron as de Marx. E, dende logo, non vou renegar das de Francisco Rodríguez, dirixente da UPG que moitos consideran un nacionalista radical e eu teño por un auténtico patriota galego, digno de admiración.

Como foron os teus inicios na política?

No ano 1976 participei na fundación, no instituto Virxe do Mar, do sindicato estudantil ERGA, organización creada tres anos antes (se non me trabuco) que foi produtivo viveiro do movemento nacionalista. Xa na universidade seguíu intervindo activamente nas loitas estudantis, sobre todo no famoso “conflito dos pisos”, que obrigou ás autoridades académicas a converter en

SUPLEMENTO ROSALÍA

Manifesto da AELG no Día de Rosalía 2013

Nin queixa nin folclore, hai cento cincuenta anos Rosalía de Castro asumía no prólogo dos *Cantares gallegos*, o *grande atrevemento* que supoñía traer para a escrita culta, *sen gramáticas nin regras de ningunha clas*, o canto dos pesares, costumes e paisaxes desta terra.

Nin queixa nin folclore, hoxe, neste día no que conmemoramos o nacemento da muller, neste ano no que celebramos o século e medio dun libro que serviu para comezar a construírmonos afectiva e politicamente como pobo, convidamos a experimentar, de novo ou por vez primeira, a conmoción, o abraio que producen uns versos que falan de min, que falan de todas.

¿Qué lle pasará a un que non sexa como se pasase en tódolos demais? En min e en todos! Na miña alma e nas alleas! – di Rosalía.

Ese modo de percibir e expresar o peso do mundo é o que consegue que *Cantares* fique agochado entre as dobras da memoria, que se mimetice co inconsciente colectivo e individual, *en min e en todos!*, como un clásico e, como un clásico persista como ruído de fondo, aguante e sacuda a poeira incesante dos eséxetas: *Santa, Nai, Escura...* sen dar... rematado nunca de dicir o que ten que dicir.

Porque Rosalía fala para o agora da lectura e neste agora a empatía, a rabia, a análise e denuncia que alenta na súa obra fánosen especialmente necesarias. Nestes intres de esgazamento, de destrución das conquistas sociais, de empobrecemento xeneralizado, de incerteza, Rosalía axúdanos a ser conscientes, politicamente conscientes, da comunidade de excluídas, desa poboación crecente que avanza cara ao desposuímento e o silencio. Nas tristes colas do paro, nos comedores sociais, nas despedidas dos milleiros de xentes novas que abandonan o país, nos desafuizamentos, na desesperación das enganadas pola cobiza bancaria, na longa angustia das que agardan unha operación cirúrxica, nas mestras desbordadas, nas avoas que precariamente amparan fillos e netos resoa a voz de Rosalía, dando voz ás que non teñen voz, ás que fican á marxe.

Ler hoxe a Rosalía axúdanos tamén a desenvolver estratexias de resistencia ante as doutrinas oficiais que nos impoñen a brutal contracción do noso sistema cultural e lingüístico. De novo Rosalía lembrando que a nosa lingua *non é aquela que basterdean e champurran torpemente nas máis ilustradísimas provincias cunha risa de mofa*, Rosalía rexeitando o centralismo que nos esmaga, que nos folcloriza, que nos nega, Rosalía denunciando, no XIX coma no XXI, o fracaso do estado para dar cabida ao diferente.

Rosalía pois, hoxe, para axudármonos a sobrevivir contra as cordas, cada vez con menos aire, cada vez máis feridos, pero vivos, extraordinariamente vivos e conscientes da necesidade de pelexar novos camiños para afirmármonos na nación, na lingua, na clase e no xénero como única posibilidade de existencia digna.

Cantares gallegos, o primeiro libro integramente monolingüe do Rexurdimento galego, deu o protagonismo absoluto ás voces femininas e, probablemente, todas as que hoxe lemos e escribimos en galego experimentamos nalgún momento o desexo intenso de ser coma ela, de seguir os seus pasos: fulgor e rebeldía. A nosa literatura moderna presenta a enorme vantaxe de ter unha muller como causa e orixe, un modelo para aquelas que non queren cantar *as pombas e as froles*. Con todo, xusto é recoñecer o paradoxo: a literatura galega dista moito de ser un matriarcado; aquí –como en todas partes– as *literatas* continúan a ser tratadas como un elemento exótico-emerxente, caixiña dentro da caixiña, engadido que os homes tratan con benévola simpatía sen entrar nun diálogo verdadeiro. A forza feminina de Rosalía, a asunción plena da condición de muller –sen mistificacións, sen simplificacións doutrinarias– continúa sendo un exemplo, un desafío para o presente, para o futuro.

Convidámosvos, pois, a celebrar este día como unha festa indispensable no noso imaxinario colectivo, unha festa na que celebremos, esperanzadas, o futuro, ese futuro que vive nas verdadeiras, nas autenticamente clásicas, como Rosalía, quen, de xeito perentorio, nos recorda que só a palabra permite poñerse a salvo da brutalidade e a estupidez humanas.

A Asociación de Escritoras e Escritores en Lingua Galega reafirmase, máis unha vez, porque este tempo político neoliberal e centralista regresivo así nolo continúa a esixir, na nosa reivindicación da recuperación dun estatus máis xusto, digno, equitativo e equilibrado para o galego nos diferentes ámbitos de uso e, nomeadamente, no ensino, minguado cuantitativa e cualitativamente nun espazo de aprendizaxe e socialización como é a escola e apoiamos, como as palabras reivindicadoras de xustiza rosaliana nos animan, ao conxunto da sociedade que en múltiples iniciativas ten manifestado o seu compromiso coa lingua galega, *soia nunha terra extraña / donde extraña me alomean, / donde todo canto miro / todo me dice: “¡Extranxeira!”*.

A modernidade da obra e pensamento rosaliano aloumñanos e fálanos desde o poder da palabra compromiso e o alento vivo da alborada para corearmos colectivamente:

*Vaite, noi-
te, -vai fuxin-
do. –Vente, auro-
ra, – vente abrin-
do, -co teu ros-
tro – que, sorrin-
do, -¡¡¡a sombra espanta!!!*

Manifesto do Consello Directivo da Asociación de Escritoras e Escritores en Lingua Galega, a partir dun texto de Rexina Vega

Perfís de Rosalía

Francisco Rodríguez, político e crítico literario

Estamos afortunadamente nun momento histórico onde xa é posíbel reconstruír con certa veracidade o rostro humano de Rosalía e explicar con rigor a tendencia e o sentido da súa obra. Hai cincuenta anos, desde logo, era moito máis difícil facelo: a pesada lousa que cubría a súa figura e dificultaba acceder a unha lectura completa e ben orientada dos seus textos era tan grosa e pesada como escasos e erráticos os intentos para fendela ou quebrala. Desde logo, non foi nada fácil librar Rosalía das tebras e vaguidades en que estaba enredada; tampouco o foi combater as moitas deformacións que ten soportado para adecuala a unha visión conforme cos estereotipos que España inocula e permite a respecto de Galiza e dos galegos e galegas. A pesada lousa está quebrada, pero non foi, en absoluto aínda retirada ou esnaquizada para o espírito rosaliano resucitar con todo o entusiasmo, a dignidade, a enerxía e a intencionalidade que caracterizaron a súa persoa e moveron a súa obra. Nin no mundo académico, universitario, se ten producido tal mudanza nin tampouco a nivel popular. Porén, é xa posíbel que, tanto nun como noutro, a verdade, o rostro e a significación reais da autora e da súa obra, aparezan como lóstregos ou mesmo, en ocasións, como lumieiras de forte resplendor. Neste último caso está a Universidade da Coruña, grazas ao maxisterio de Pilar García Negro. Se analizarmos todo o que ten acontecido na historia e crítica literaria rosalianas, desde 1980 até hoxe, seremos conscientes de canto temos avanzado para aproximarnos á verdade agochada, mais tamén con canta dificultade e resistencia nos atopamos, por parte dos poderes establecidos, a comezar polos aparatos institucionais oficiais e os medios ao seu servizo, para aceptala e asumila. O máis que fixeron foi, a niveis académicos minoritarios, tolerar unha versión distinta da dominante deformada ou ben asumir que son posíbeis lecturas diferentes e contrapostas da obra rosaliana. Por outra parte, como corresponde a unha etapa de forte globalización (léase, españolización), os deseños culturais do Estado prefiren non contar para nada con ela, afondando no criterio de que é un caso á parte na cultura española, como escritora en galego que tamén é, que resulta máis cómodo esquecer, intuindo que o seu mundo é algo conflitivo e heterodoxo, aínda enriba cunha forte carga simbólica do punto de vista nacional galego.

Este ano 2013 está sendo unha boa ocasión, con todo, para intentar espallar socialmente unha nova imaxe de Rosalía e da súa obra máis acordes coa súa personalidade, os seus esforzos e obxectivos. Após de pasar olímpicamente cando se cumpriron os 175 anos do seu nacemento en 2012, a Xunta de Galicia apuntouse agora, acompañando ao Consello da Cultura Galega, a Real Academia Galega e a Fundación Rosalía de Castro, a homenaxear a escritora usando do seu nome sen o máis mínimo pudor para lexitimar as políticas do PP e mesmo facendo auténticas provocacións e profanacións que atentan contra os principios máis elementais do que Rosalía defendeu: o dereito do noso idioma a ser unha lingua de uso normal e o do pobo galego, na súa diferenza e especificidade, a vivir digna e libremente na súa Terra. Por iso cómpre que deixemos claro algúns perfís rosalianos e que incitemos a ler a súa obra libres de prexuízos reducionistas. Intentemos

Primitivo Marcos. *Baixo a preciosa sombra dos castaños.*
Da serie *Rosalía Ilustrada*, por cortesía da Fundación Rosalía.

captar toda a intencionalidade e magnitude proteica que encerra, pois o mundo en que vivimos, non só a nosa Galiza, seguen sendo, en boa maneira rosalianos. É o que adoita pasar cos grandes clásicos da literatura, e Rosalía éo de forma moi especial: son produtos históricos que transcenden o momento en que xurdiron, porque leron no fondo da realidade aspectos multifacéticos do porvir. Revelemos algúns elementos caracterizadores da súa personalidade e da súa obra.

Non sería desacertado incluír a moza Rosalía dentro da categoría tipolóxica da **bohemia**, en canto a súa disposición total a sacrificarse, con privacións e esforzos, tratando de triunfar a través da arte, a literatura, a escrita novelesca, na vila e Corte de Madrid, como aspiración a unha vida de muller independente. Este paso deuno após participar, desde os 16 anos até a súa marcha a Madrid con 19, cando menos como actriz, nas veladas organizadas no Liceo de San Agostiño en Santiago, convivindo con mozos de ideas avanzadas, contando sempre co apoio da súa nai. Rosalía, como os seus mozos amigos, Aurelio Aguirre, Eduardo Pondal, Luís Rodríguez Seoane ou Manuel Murguía, tiñan esperanza nunha transformación revolucionaria da sociedade, mantiñan entre eles fortes vínculos de solidariedade, desprezaban o mundo burgués en ascenso e eran defensores da xustiza social. Todos eles, uns máis que outros, víronse na contradición entre o sentimento de autoodio e a conciencia de seren galegos e galegas. Tiveron que resolver o dilema de se se podía ser modernos e progresistas e ao tempo sentírense e comportárense como pertencentes a unha nación negada, menosprezada e ridiculizada. Rosalía resolveu este dilema dunha maneira radical considerando, ao cabo, **Galiza como a súa única patria e a que debía darlle aos seus fillos**, volvendo a ela para se comprometer nun proxecto ideolóxico e cultural que significaba, entre outros obxectivos, restaurar unha literatura nacional en lingua galega. Tratábase de convencer os galegos e galegas, concretamente a xente culta alfabetizada, que a lingua

galega era capaz de arte e que o pobo galego tiña capacidade para desenvolver unha cultura propia en todos os aspectos, á altura da esixencias do mundo moderno. Se quixeren, **convencernos os galegos e as galegas de que o somos**, tal e como subliñaba o seu amigo o chantre da catedral de Salamanca, Camilo Álvarez Castro, admirado do valor que había que ter para tal empeño. O seu matrimonio con Murguía foi un amparo para o papel que debía cumprir neste proxecto compartido co marido, adicado el, entre outras tarefas, a construír a historia da nación galega, fundamental para restaurar a memoria colectiva e facernos conscientes dos nosos momentos de esplendor. Andando o tempo o fracaso social do proxecto irá parello co fracaso da relación matrimonial, sempre forte no plano intelectual, convertida finalmente en axudas momentáneas de Murguía, en circunstancias de precariedade para ambos, cumprindo o papel Rosalía de éxida dunha familia monoparental, nai con catro fillas e un fillo ao seu cargo, na casa da Matanza.

Naturalmente Rosalía aspirou a vivir da súa escrita. **Era, pois, unha escritora profesional.** Como muller casada e sen patrimonio, a representación legal perante editores correspondíalle ao marido. Murguía era consciente da valía intelectual da súa muller e admiraba as súas capacidades artísticas, alén de moitos riscos do seu carácter, entre eles a bondade e a fortaleza psíquica. Mesmo chegaba a delegar nela a súa representación para o defender en casos conflitivos como o expediente en que, como funcionario, se viu envolvido en Simancas. Rosalía é das primeiras novelistas europeas que non recorre a un pseudónimo para publicar. A poesía feminina era tolerada como algo natural, mais o peor que podía ser unha muller era ser novelista. Pois ben, ela desde o inicio, impuxo a publicación das súas novelas co seu nome íntegro feminino ou, como única concesión, coas iniciais R.C. Así *La hija del mar* (1859), editada por entregas e vendida por subscricións polo amigo do matrimonio, Juan Compañel, en Vigo, con recurso a casa distribuidora en Madrid, está asinada por Rosalía de Castro. *Flavio*, que se publicou por entregas en *La Crónica de Ambos Mundos*, vai asinada por R.C, como pasará co denominado *Conto gallego*, en galego, aparecido baixo o epígrafe *Contos da Terra*, en *El Avisador* de A Coruña, tres anos máis tarde. *Ruínas* verá a luz, ao longo de 1866, por entregas, en *El Museo Universal*, de Madrid, asinado por Rosalía de Castro, igual que *El caballero de las botas azules*, editado por Soto Freire en Lugo, 1867, cunha tiraxe de 1.000 exemplares. O mercado editorial era o do conxunto do Estado, naturalmente de novelas en español, para lectores nesta lingua, de clases sociais, e en particular as mulleres, que sabían ler e cunha certa capacidade económica. Rosalía, naquelas circunstancias históricas, non podía ser máis que narradora profesional en castelán.

Os seus libros en lingua galega, os que respondían ao proxecto cultural de restauración dunha literatura, eran tamén obra dunha escritora profesional que estaba empeñada nunha guerra de longo alcance.

Neste caso, o primeiro deles, *Cantares Gallegos* (1863), editado tamén por Compañel en Vigo, foi vendido por subscricións entre amigos e correligionarios, non só en cidades, vilas e aldeas de Galiza, senón tamén en moitas do Estado. O matrimonio contaba cunha ampla rede social de amizades que, dunha ou doutra forma, compartían os seus

obxectivos. A primeira edición de *Cantares* non superaba os 500 exemplares. O eco que tivo na prensa madrileña democrática e republicana foi debido á influencia de Murguía nestes medios, que, en pleno reinado de Isabel II, coqueteaban con calquera posición periférica oposta a aquel réxime monárquico, confesional e represivo. Porén, algún crítico como Ruiz Aguilera, expresou o seu desagrado co poema "Castellanos de Castilla", e outro, Evaristo Escalera, co feito de estaren os poemas en lingua galega. As dificultades para publicar *Follas Novas* foron tantas que, elaborado xa en 1872, non viu a luz até 1880, grazas a un vello amigo da mocidade, emigrado en Cuba, Alejandro Chao, propietario de *La Propaganda Literaria*. O eco do libro foi nulo en Madrid: eran os tempos da Restauración. E case pasou desapercibido na Galiza. *Cantares gallegos* foi lido fragmentariamente e algúns poemas acabaron tendo impacto popular grazas ao emigrantes de Cuba e Arxentina, sobre todo, a partir da segunda edición de 1872. *Follas Novas*, un libro que vale el só por toda unha literatura, como se ten dito con moito acerto, apenas foi lido nin explicado na súa integridade até hai pouco. **É un libro dunha muller filósofa, que nos ofrece unha visión total do mundo desde unha perspectiva galega.** Para Rosalía a literatura en galego tiña sentido como parte dun proxecto de mudanza global para o noso país.

Rematarei aludindo á personalidade de Rosalía tal e como a describiron algúns dos seus coñecidos e amigos nas súas cartas: "simpática" (Forteza e Valentí, escritor mallorquín en catalán); "incansable" e "buena mediadora" (Camilo Álvarez Castro, chantre da catedral de Salamanca); "revolucionaria" (Serafín Avendaño, pintor); "elucubrador" (Paz Novoa, avogado e gobernador civil durante a 1ª República); "ilustrada" (Pérez Royo, avogado); "con talento" (Pilar Sinués, escritora e editora); **"claro entendimiento", "lozana imaginación", "extraordinaria sencillez" (Juan Jucen, mociño admirador dela e de Pondal). Sen dúbida é esta última a máis completa e acertada.**

Fausto. *Unha vez tiver un cravo.*

Da serie Rosalía Ilustrada, por cortesía da Fundación Rosalía.

Rosalía e a psiquiatría galega (espazo Conxo)

Emilio González, psiquiatra

Pasaron anos, trinta e seis, dende que un servidor escribira sobre a importancia de Rosalía para a psiquiatría galega. Daquela cometín algúns erros que outros copiaron.

O manicomio de Conxo inaugurárase o día 1 de xullo de 1885, pouco antes de finar Rosalía. Mais ata o 19 do mesmo mes non acolle o "primeiro tolo" oficial.

Xelmírez funda o Monasterii de Canogio entre 1106 e 1129. Desa primeira obra só se conserva parte do claustro románico. Unhas monxas (non se sabe de que tipo) ocupan este espazo durante 300. A grande finca de máis de un cento de hectáreas vaise enchendo con todo tipo de árbores, cultivos, xardíns e viveiros de peixes no Sar.

No 1482 establécense neste espazo os mercedarios. O vello mosteiro medieval renóvase no século XVII para poder acoller novizos. No 1835, por mor da exclaustación, os frades teñen que deixar Conxo, onde non comezan a retornar ata 1881.

Dende 1862 xa se pensaba neste lugar como axeitado para o primeiro manicomio galego. Logo de tímidos intentos do poder civil (estatal e provincial) para crear a institución, vai ser o poder eclesiástico (o cardeal Payá) quen o leva a cabo. Durante moitos anos Conxo xéralle importantes beneficios económicos á igrexa compostelá e a uns "caritativos" prestamistas-accionistas.

Os mercedarios teñen que irse, ou "fuxir" como desterrados para Poio o 17 de xuño de 1890. En 1969 o cardeal Quiroga ten que vender á deputación coruñesa o manicomio e a inmensa finca por pouco máis de cincuenta millóns de pesetas.

Diferentes miradas que se foron construindo sobres estas grandes estruturas asilares. A de Rosalía e os seus contemporáneos imaxinaron o manicomio como o espazo que lle devolveu a humanidade á loucura; unha auténtica obra filantrópica.

Espazo social e espazo simbólico. Rexeitado pola tradición crítica occidental, o simbólico retoma na teoría de Bordieu o lugar central que o racionalismo lle arrebatara torpemente.

Na historiografía actual segue tendo moito peso a interpretación, encabezada fundamentalmente por Foucault, que considera o manicomio como un instrumento do Estado para silenciar aos que (pola maneira de pensar, sentir e comportarse) cuestionaban ou ameazaban os valores das clases dominantes. Vixiar e coidar a perigosos e diferentes. Espazo de exclusión. Para este autor o poder sempre vén acompañado de resistencia. Desa resistencia temos abundantes exemplos na historia do manicomio e do concello (hoxe barrio) de Conxo.

Emerxe Conxo (manicomio) como unha institución ao servizo da igrexa compostelán que loita eficazmente contra a secularización social e as ideas liberais. Segundo Barreiro Fernández, en 1884 había en Santiago 49 igrexas, nas que se celebraban 85 novenas solemnes, 508 funcións e 68.000 misas durante aquel ano.

O Banquete celebrado na carballeira de Conxo o dous de Marzo de 1856 tivo unha enorme importancia e transcendencia na historia da Galicia. Despois da represión que seguiu á derrota de 1846, o Banquete supuxo unha nova posta en pé do sentimento liberal e democrático da Galiza, sempre ligado á reivindicación da súa identidade histórica. Practicamente todos os historiadores recentes avalan a presenza de Rosalía nese Banquete. Imos pois vendo como Conxo é un espazo privilexiado tanto para o discurso cultural galego como para a historia da psiquiatría galega e española.

Rosalía non naceu en Santiago, senón no concello de Conxo, nunha casa que xa lindaba coa cidade. No ano 1913 o Concello de Conxo puxo unha placa nesa casa. Daquela era o lugar de As Barreiras. En 1925 Conxo é anexionado a Santiago e pronto desapareceu a devandita placa. Anos despois a casa foi derrubada. Estaba situada no que hoxe é praza de Vigo. O antigo Camiño Novo de Santiago (en Conxo había outro) cos anos denominárase Avenida de Rosalía de Castro.

Ata non hai moito a narrativa de Rosalía quedou bastante esquecida quizais por estar a maioría escrita en castelán. No ano 1881 publica *El primer loco* (cuento extraño). En gran parte ambientada en Conxo. Rosalía seica gustaba de escribir no claustro e pasear pola finca. Ao ano seguinte comezan as obras para adaptar o vello mosteiro a manicomio. A novela vén sendo unha alegoría da frustración amorosa. Pero, é moito máis. Encaixa perfectamente no que Rancière recoñece na literatura: unha capacidade para investigar nas marxes e aprender a ler os síntomas da historia.

Entra de cheo na dilatada polémica da necesidade dun manicomio en

Galicia, para que os pacientes non teñan que seguir emigrando a manicomios de lonxe (fundamentalmente o de San Boi na provincia de Barcelona e o de Valladolid): " ¡Pobres dementes! ¡Tener que dejarles vagar errantes por calles y caminos, hambrientos y desnudos, o arrancarles de su hermoso país para llevarles a más ingratos climas, entregándoles a extrañas manos, sin que los que les aman puedan velar por sus tristes existencias!".

Ademais, en contra do que pensan a maioría dos ilustrados da época, Rosalía, con claridade meridiana, centra o problema da superstición como algo fundamental dos humanos. Nesta novela, tamén podemos ver un diálogo entre cordura e tolemia. Un novo Quixote do século XIX. Ao refirse á razón, resulta ser unha precursora das correntes antipsiquiátricas dos anos setenta que tanto axudaron á superación do manicomio.

O poema "Los robles", publicado por vez primeira no xornal arxentino *La Nación Española* o 1-3-1883 (no 1884 aparece no libro *En las orillas del Sar*) é unha denuncia da masiva tala de carballos e outras especies que levaron a cabo os mercedarios, no 1882, para acometer obras no deteriorado mosteiro. Rosalía ecoloxista, ou romántica alianza entre natureza e cultura?

No ano 1897 xa se produce unha folga de carpinteiros do Manicomio de Conxo. No 1933 (entre xullo e outubro) a Sociedad de Camareros y Empleados del Manicomio de Conxo (CNT) comeza unha prolongada folga que remataría con folga xeral en Santiago. De momento triunfaron os traballadores (readmisión de despedidos e mellora na xornada laboral e nos salarios). O levantamento militar do 36 facilitaría que practicamente todos os activistas fosen despedidos entre o 36-37.

No último ano do ditador (1975), en xuño-xullo, novo conflito. Folga xeral do persoal do psiquiátrico. 15 médicos fomos despedidos...

Lonxe de psiquiatrizar a Rosalía (como fixeron prestixiosos psiquiatras e médicos humanistas galegos) queremos salienta a transcendencia da narrativa rosaliana no eido da teoría das emocións e do espazo. O espazo organiza as emocións. Semella sentimental, pero iso significa limitar as interpretacións. Como subliña Rábade Villar, non podemos quedarnos só coas canónicas interpretacións lingüísticas, sociolóxicas, nacionalista ou de xénero. Máis aló de morriña, saudade, etc. a historia sentimental dos personaxes tamén é unha historia política.

A discusión foucaultiana quere repensar o social á luz do espazo. Neste sentido a narrativa de Rosalía, e en concreto *El primer loco*, é unha peza mestra. Estamos diante dunha linguaxe organizada no espazo en vez de no tempo. Non deixa de admirarnos a súa capacidade para romper moldes. Se, a maiores de Foucault, contemplamos as achegas de Deleuze, Serres, Harvey e Soja, a "Senhora da Saudade e da Melancolía" como lle chamou o poeta portugués Teixeira de Pascoas, é unha autora do século XXI, unha activista política.

Para rematar, a finca de Conxo serviu, en 1924, para rodar exteriores da primeira película *La Casa de la Troya*, na que hai quen asegura que participou Castelao. A ver os xardíns do manicomio tamén acude Federico García Lorca, como alumno da universidade de Granada. Foi no 1916. Asína, como "Federico García Lorca, alumno" no libro de honra do manicomio. Este libro non se sabe onde foi parar dende que o ano pasado levaron o arquivo do manicomio de Conxo á Cidade da Cultura.

residencia universitaria o Burgo das Nacións (pavillóns que foran feitos para aloxamento de peregrinos).

E non estiveches no BNG?

Si, entrei nel cando a antiga ANPG, na que militaba desde 1976, se xuntou con outros grupos nacionalistas nunha célebre asemblea celebrada na Coruña no 83. Máis tarde, en 1990, acompañei a Xan García na fundación do BNG de Outes.

Tiveches cargos políticos?

Se se pode considerar así, fun concelleiro polo Bloque Nacional Popular Galego na primeira corporación democrática en Noia, do ano 1981 ao 83.

Por que te fuches do BNG?

Fundamentalmente por un conflito con Pastor Alonso, alcalde de Noia, seguido dun roce co que logo foi concelleiro en Outes, Paco Quintela (**queda calado un anaco, respectamos o seu silencio...**).

Pero sabemos que non se acabou aí a túa actividade política.

Durante dez anos non quixen saber máis nada, ata que no 2002 tivo lugar o afundimento do *Prestige*, catástrofe que me impulsou a intervir activamente na creación da plataforma Nunca Máis de Outes e de seguida na plataforma Contra a Guerra, tamén en

Outes. Na plataforma Contra o Viaduto de Outes xa non ocupei a primeira liña porque estaba poñendo a andar a Asociación Terra de Outes.

Desde entón adicaste exclusivamente á actividade cultural?

En efecto, Terra de Outes leva adiante unha política cultural fundamentalmente, pero é tamén unha asociación de carácter cívico, e por este motivo nos temos ocupado de celebrar o Día Internacional da Muller, de convocar algunhas movilizacións contra a violencia de xénero, conmemorar a proclamación da República e erguer un monumento ás vítimas do franquismo no Freixo. É por isto polo que son tamén socio da

Asociación pola Memoria Histórica do Barbanza. Pero tamén é unha realidade que, actualmente, o activismo cultural enche a maior parte do meu tempo libre. Non en van formo parte do núcleo fundador da Asociación Cultural Barbantia.

É certo que traballas máis para Asociación Barbantia que para Terra de Outes?

Sabes que non é verdade. Fun cofundador de Barbantia pero case todo o meu tempo dispoñíbel mo ocupa Terra de Outes (**vemos necesario subliñar esta frase**).

Proxectos futuros?

De momento non cavilo en nada. **Agora preocúpame a Asociación Terra de Outes e a súa revista**, na que teño depositada moita ilusión, pois creo que é un importante legado para as vindeiras xeracións e, desde logo, para contribuír ao sostemento da lingua galega. Se acaso, cando me xubile, teño gañas de escribir un libro sobre a arte de Noia; e, se houbese apoio institucional, outro sobre o artista noiés Felipe de Castro, fundador da Real Academia de Bellas Artes.

A PINTURA

Xoán Mariño é tamén un reputado pintor. Participou en numerosas exposicións colectivas (unha en 1983 de novos artistas galegos en Compostela e nove de artistas noieses) e realizou oito mostras individuais, dúas delas en Outes (1996 e 2009).

De onde che vén a vea artística?

Probablemente de familia: o meu avó Eduardo Mariño, que fora discípulo de Camilo Díaz Baliño (pai de Díaz Pardo) era un pintor de moita sona en Noia; supoño que herdei ademais dos seus pinceis tamén a facilidade para a pintura.

Que tipo de pintura fas?

Paisaxes, sobre todo urbanas, algúns bodegóns e uns poucos retratos. Antes facíaos ao óleo, pero desde hai anos só tinta con acuarela; acabo antes.

Levaches algún premio?

En 1982 fun galardoado polo Concello de Noia co Primeiro Premio do *Concurso de Pintura ó Aire Libre*.

E non pensaches dedicarte á pintura?

Durante unha época si, cando ao rematar na Universidade non vía moito futuro como licenciado en Historia. Pero atopei traballo de ensinante e xa só me dediquei á pintura en momentos libres, máis ca nada como afección.

E labores relacionados?

Pois illustrei os libros *Homenaxe a Avilés de Taramancos* (VV.AA, 1992) e *Fuxida no solpor e 12 poemas* (Xoán F. García, 1993), así como o periódico *Barbanza* durante os dous anos que se publicou (1988-89); deseñei a portada de *Lecciones de morfología para la educación primaria* (Jesús Viña, 1993) e participei cunha obra no libro que recolle textos e pinturas do *Encontro de creadores do Barbanza*, celebrado en Porto do Son en abril de 2005. Á parte deseñei multitude de carteis e logos comerciais.

Estás preparando alguna nova exposición?

Agora xa só pinto por compromiso, se teño que facer un presente a alguén; de feito as miñas últimas mostras foron de pinturas coas que quixen agasallar aos meus compañeiros do instituto de Muros cando marchei de alí.

Quédannos por subliñar outras habelencias que moi poucos coñecen. O espazo e formato (unha chisca rixido) desta sección da revista non permiten agora comentalas. Farémolo dentro duns meses. Van levar moitas sorpresas...

E segue e segue . . .

Este segue sendo unha tristura de pobo... de concello, de espírito, pero non nos poñamos catastróficos xa na primeira liña. A verdade é que "todo ten remedio... tataratá... os vellos", e por iso temos que ter un pouco de esperanza, pois falta nos vai facer.

É de agradecer que dando unha voltiña ves de todo, o bo e mais o non tan bo. Dende o último número desta revista, xa vimos algún que outro cambio. Formigonaron a penosa rúa da Capela, cos colectores fóra da fachada do edificio de culto, tapando as piscinas case literais que un tiña que ir sorteando se pasabas no coche ou a pé; mais que non foi con tempo pero sen cartos (ou iso era o que se comentaba), e botaron man do cemento, pois o chapapote debe andar máis caro, e así **debemos ser con diferenza das vilas da contorna con máis rúas de formigón, ou tamén das que teñen rúas asfaltadas por encima das lastras de orixe. Asfalto tapando lastras e formigón en vez de asfalto.** Todo un remexido que non ten pés nin cabeza, pero... terá area, non? ... Algo é algo.

Por outro lado tamén foron rectificadas algunhas que outras pistas de bastante tránsito con cada burato que mellor non meter a roda, como p.ex. a que vai do Río a Cambeiro, Cures, e acaba en Roo. Señores, aínda quedan moitas máis, e aldeas sen apenas puntos de luz, pero cos cumes dos montes cheos de viraventos rentábeis... para quen? ... Pois parece que aínda estamos na Idade Media. Toda unha penuria. Habería que mandar os gobernantes dar unha volta cos seus cochazos para decatarse, pois as cuadrillas de "correvediles" non os deben de ter ao día nas demandas máis que precarias dos veciños. Moita fachenda, moita importancia, moita leria pero seguimos con lugares sen servizo de internet para os máis novos, e non tan novos; en fin, todo a pagar e por nada, ou case nada. Tiña que haber eleccións cada seis meses, xa habían de espabilar, pois o voto é o voto... Que terá a dichosa papeleta que os pon a andar a todos?... Que aproveiten mellor o traballo das cuadrillas do recente Obradoiro (que é para o que é), pois os que os vexan, parece que non fan máis que fumar, e fumar...; pero como tamén os que tiñan que meterlle un pouco de apuro nas xornadas laborais, tamén fuman, pois así andamos. Non esquecemos ás veces que quedan as luces encendidas toda unha fin de semana no local da escola do Bosque, pois o paisano que as vexa de venres a luns gastando corrente, qué lle pasará pola cabeciña. Responsabilidade -cero-, pois o "Jefiño" encargado de abrir e pechar o local, non cumpre coa súa parte ao non verificar se queda todo correcto ou non. Mais non pasa nada, seguramente que nin unha mínima queixa ao correspondente mandado. Iso noutros países non pasa, pois teñen máis conciencia colectiva.

De cando en vez seguimos saíndo nos periódicos, con algún que artigo referente a "fenómenos" que trapichean, dando noxo repulsivo e patético no mundillo do ilegal, delitivo das drogas, capiños que só aspiran a obter o puto diñeiro fácil e sen apenas consecuencias directas para eles mesmos, pois nestes tempos xa se sabe. Unha voltiña máis.

Seguimos tendo lixo nas beiravías. Isto vai polos cidadáns cativos, que por non ir a un punto limpo, pois queda onde a deixan. Tamén podemos falar en contra, dos ecoloxistas reformados, que son os peores, pois hai vinte anos eran os primeiros en tirar lixo nos regachos, exponentes máximos do furtivismo, en fin, e agora neste século son os máis aférrimos defensores do ecoloxismo europeo, e por encima dando clases... Cando a coherencia desapareceu para deixarlle sitio á farolada... malo, malo!! Pero sempre queren ter a última palabra, e son os primeiros en poñer no pedestal guilty o Concello, e aínda que algo de razón teñan, é mirar para outro lado, despois de tantos favoriños!! E a hipocresía segue e segue... per secula seculorum.

Lusco e Fusco

Así NON

Semáforos!! Cacharrada inservible, todo aparencia, pagada cos cartos de todos... e para que?

Así TAMPOUCO

Depuradora en Cando, á beira do río Donas. Xa pasaron uns anos desde as reformas e o antigo depósito de fibra segue a fusionarse coa natureza. Sacamos unha merda para meter outra!

NIN DE COÑA

No seu día indicaba un STOP; case nada... E agora?... Unha piruleta... (ata que pase algo máis...).

GASTRONOMÍA

Pancerotes

(Empanadillas de Iso; panzerottis)

Ingredientes da masa:

1 kg. de fariña
2 ovos
2 vasos de leite morno
1 vaso de aceite de oliva
15 grs. de lévedo e sal.

Recheo:

3 bolsiñas de mozzarella de bóla (375 grs.)
Xamón cocido picadiño
Salsa de tomate
Un pouquiño de ourego.

Elaboración: Mesturamos nun bol os ingredientes da masa e deixámola que levede uns 30 minutos tapadiña cun pano húmido. Mentres faremos o recheo noutro bol á parte mesturando os elementos. Con todo listo, darémoslle forma ás empanadillas e deseguido pasarémolas por aceite ben quente nunha tixola. E a gozar, lambonciños!!

Isolina Vidal Añón

Meson
O' Candil

C/ José Antonio
Teléf. 981 85 03 79

SERRA de OUTES

LECTURAS RECOMENDADAS

“O LIBRO DOS ABANOS” (Palabras no aire)

Edita: FOLLAS NOVAS
EDICIÓNS

Colección Libros da Frouma
Decembro 2002

A Galería Noroeste de Compostela expón en xuño de 2002, e até setembro dese mesmo ano, unha colección de 35 abanos ou abanadores, nos que outros/as tantos/as poetas e poetisas actuais escriben versos e até decoran, creando unha mostra de abanos “artísticos”.

Esta orixinal idea, ten en Galicia dous precedentes:

- A Exposición de abanos celebrada en Vigo en 1922.
- A Exposición de Países Pintados por artistas galegos no ano 1996, tamén da Galería Noroeste.

No limiar do libro, firmado por Anxo Tarrío Varela, coñecemos as orixes desta “[...] máquina tan sinxela e efectiva, coma xenerosa, versátil e democrática” e tamén a antiga tradición de escribir poemas sobre eles, sendo a partir do século XIX cando os poetas usan máis o costume de atender as solicitudes (case sempre femininas) de plasmar versos nos abanos.

Maupassant, Rubén Darío, Curros Enríquez, Machado e un longo etcétera de escritores, foron quen de deixar os seus versos para satisfacción de mozas que desexaban ter nos abanos as verbas dos seus autores preferidos. Conta Anxo Tarrío que se coñece un abano da condesa de Pardo Bazán, con versos de Rosalía de Castro.

A Librería e Editorial Follas Novas, Anxo Tarrío e os responsábeis da Galería Noroeste deciden en decembro de 2002 sacar á luz este “artístico” libro, onde despois dun texto de Xosé Filgueira Valverde sobre a exposición de Vigo de 1922, que visitou sendo mozo, cada páxina recolle, para gozo dos ollos e da alma, o gráfico do abano co seu correspondente poema.

Entre os vates que participaron nesta exposición e libro, hai nomes consagrados e tamén promesas da poesía galega: Xosé Mª Álvarez Cáccamo, Lino Braxe, Darío Xoán Cabana, Miguel Anxo Fernán-Vello, Salvador García-Bodaño, Mª Xosé Queizán, Xesús Rábade, Ana Romani, Helena Villar, Antón Reixa, Yolanda Castaño, María do Cebreiro... Ata un total de 35 nomes que deixaron poemas plasmados en abanos facendo deste aparello produtor de vento un obxecto “pictórico e poético”.

Lidia Vicente

Enfermidade de Crohn (inflamación intestinal)

Dr. José María Dios Diz

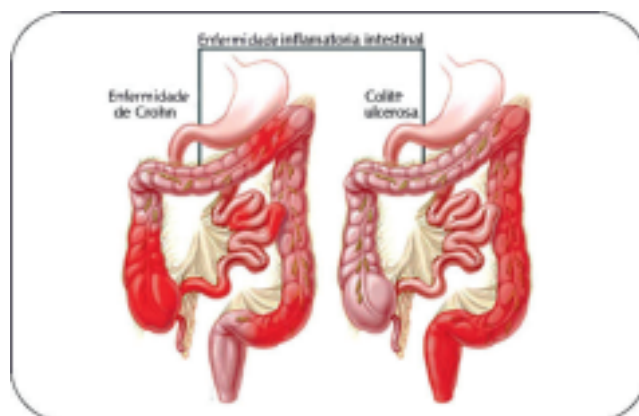

O mal de Crohn é unha enfermidade crónica que produce a inflamación do intestino. A enfermidade foi descrita por primeira vez por Giovanni Battista Morgagni (1682-1771). Afecta ó 2% da poboación (en Galicia estarán afectad@s 54.000 persoas). Non sabemos a causa que a provoca. Prodúcese a inflamación da parede intestinal en todo o seu grosor, dende a boca ata o ano. O máis frecuente é no final do intestino delgado e no intestino grosso. O sistema inmunitario do individuo, ataca o seu propio intestino. Sabemos que existe unha disfunción inmunitaria (aparentemente ligada ó xene IBD5 do quinto cromosoma e mais ó decimosexto cromosoma). Parece relacionarse cos hábitos alimentarios (produtos cociñados a baixas temperaturas, onde bacterias, capaces de proliferar a temperaturas moi baixas, contaminen certos alimentos conservados nelas). Este mal englobase dentro do grupo das enfermidades inflamatorias intestinais. Definimos B1 (tipo inflamatorio, predominan as manifestacións de inflamación), B2 (tipo estenosante, predominan as estenoses ou estreitamentos no tubo dixestivo) e B3 (tipo perforante, predominan as fístulas e fisuras). En calquera caso, se ten afectación da rexión anal, engádese "+P". **Afecta por igual a homes e a mulleres e dáse máis nos países industrializados. Aparece entre os 14 e 24 anos. Maniféstase claramente ós 30. Cursa de forma crónica, pero con períodos agudos (brotos) moi definidos e perigosos, que poden facer que a persoa que o padece deba ser internada no hospital.** Afecta con dores abdominais, diarrea, vómitos, febre, perda do apetito e perda de peso. Complicase con obstrucións intestinais, fístulas e abscesos de pus. Tamén son habituais as hemorrxias rectais e o risco de desenvolver, co tempo, cancro de colon. Poden aparecer manifestacións extraintestinais (dores articulares, lesións na pel). @s nen@s con Crohn poden sufrir retrasos no rendemento escolar, no desenrolo sexual e no crecemento. Por todos os aspectos mencionados, é fácil imaxinar o impacto psicolóxico que ten na vida da persoa afectada unha doenza como esta. O día a día vese limitado polo tempo que o paciente debe dedicar ás frecuentes deposicións. Por outro lado, debe controlar os seus desprazamentos para asegurarse a existencia próxima dun lugar onde podelas levar a cabo. A vida social vese seriamente restrinxida, entre outras cousas, porque as saídas fóra da casa,

están condicionadas a que os alimentos que se vaian inxerir senten ben, que haxa lugares para ir ó servizo rápido (metro, autobuses, etc.). Para completar o panorama, é necesario recalcar que, como consecuencia directa de todo isto, os pacientes que estudan ou teñan unha actividade laboral, vense considerablemente perxudicados. De como manexa a persoa estas situacións, resultará esencial, para aumentar a calidade de vida en todos aqueles aspectos afectados.

Debe recoñecer as situacións de estrés e as súas posibles consecuencias, na aparición e/ou mantemento dos síntomas. Organizar o tempo cotián e ter en conta os espazos por onde moverse, gardando o equilibrio entre o recoñecemento das limitacións e a realización de todas aquelas actividades posibles. Seguir as pautas dietéticas, hixiénicas e de comportamento recomendadas polos profesionais da saúde. Precisar apoio psicolóxico, moitas veces axuda a desestresarse dos problemas da vida.

A Enfermidade de Crohn non é curable, pero si controlable, e a maioría das persoas poden facer unha vida normal. **Famos@s con Enfermidade de Crohn: Anastasia (a cantante); Mike McCready, guitarrista de Pearl Jam; Dwight D. Eisenhower (1890-1969), presidente nº 34 de Estados Unidos; John F. Kennedy estaba enfermo desde os 13 anos, Marilyn Monroe (que casualidade).** O tratamento pode ser de diferentes formas: farmacolóxico: os glucocorticoides, empréganse nos brotes agudos, e os inmunosupresores como a azatioprina, a mercaptopurina ou o metotrexato, para manter o efecto a longo prazo. Ultimamente existen as chamadas terapias biolóxicas, como o infliximad ou o adalimumab, que conseguen deter a inflamación, ás veces de maneira importante, aínda que non se poden utilizar en todos os pacientes. Tratamento cirúrxico: extirparase a parte do intestino afectada, e a persoa queda libre de síntomas a curto prazo. Nunca é curativa e a inflamación reaparece cerca do lugar da cirurxía. Tratamento alternativo dietético: ningunha dieta demostrou que consiga lograr remisións prolongadas. Tratamentos sintomáticos: tratar cada un dos síntomas que aparecen, sempre baixo a vixilancia do médico. Os síntomas desta enfermidade son pedras no zapato, pero non impedirán camiñar.

A outra xente de Outes. Paxaros: elegantes, coloridos e ruidosos (I)

Mª Paz González López

A escolla dos paxaros que vos vou presentar non atende a criterios filoxénicos, é dicir, os que se basean no parentesco xenético e, por tanto, na proximidade evolutiva das especies, aínda que son os que se utilizan para realizar as clasificacións taxonómicas dos seres vivos. A razón inicial para a elección foi que son moi doadas de observar a pouco que te afastes dos núcleos urbanos, abundantes, moi vistosos e ruidosos e, por todo iso, moi fáciles de identificar. Mais, a medida que ía pensando en como enfocar o artigo, decateime que tamén permiten explicar algúns dos conceptos básicos da ecoloxía e a evolución, materias moi interesantes e pouco coñecidas.

Un dato relevante na análise dun ecosistema -a unidade de estudo da ecoloxía- é o tipo de alimentación das especies que o habitan, pois as relacións alimentarias que se establecen entre os distintos organismos determinan en gran medida o seu funcionamento e permiten facer predicións e coñecer así as consecuencias que poden ter neles as alteracións introducidas pola actividade humana.

As técnicas que se empregan para coñecer o réxime alimenticio das distintas especies son moi variadas, algunhas mesmo moi complexas, mais nas aves, se non se pretende afondar moito, unha simple observación do seu peteiro danos a información requirida posto que a súa forma e tamaño están en relación con el. **A forma ganchuda dos peteiros das aves de rapina ten como función desgarrar as presas -lembramos que as aves non teñen dentes-**; a estraña forma do dos flamencos permítelles filtrar as augas e capturar os pequenos crustáceos que, ademais de aportarlles os nutrientes, lles dan a bela cor rosada que os caracteriza; o longo, fino e curvado peteiro dos colibrís facilítalles acceder ao agochado néctar das flores que parecería reservado para pequenos insectos.

Nos paxaros que vou describir, aínda que menos exóticos, tamén se observa unha morfoloxía distinta do bico. Nos que teñen unha dieta predominantemente insectívora coma o paporrubio (*Erithacus rubecula*), o chasco (*Saxicola torquata*) e o ferreiriño abelleiro (*Parus major*), o peteiro é fino, alongado e pequeno, mentres que nos granívoros coma o xirín (*Serinus serinus*), o verderolo (*Carduelis chloris*) e o pimpín (*Fringilla coelebs*) é cónico, moito máis robusto e de maior tamaño. Estas diferenzas son consecuencia das adaptacións que foron aparecendo moi paseniñamente ao longo da evolución. De feito, é coñecido que Darwin utilizou as diferenzas que atopou nos pimpíns das illas Galápagos, procedentes do continente e inicialmente pertencentes á mesma especie, como argumento na formulación da súa teoría da evolución das especies.

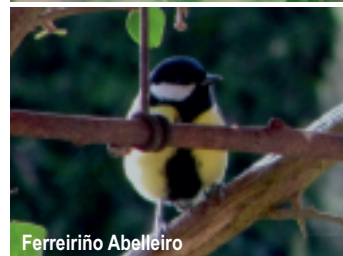
Entre as especies que empregan un mesmo tipo de alimentos tamén existen diferenzas, ben no tamaño das sementes que empregan, feito que tamén se traduce nunha diferenza de tamaño do peteiro como se pode observar nas especies granívoras mencionadas, como na forma, lugar ou momento do día en que obteñen o alimento. Un exemplo disto pódese descubrir comparando os hábitos do chasco, o paporrubio e o ferreiriño abelleiro. **O chasco adoita estar en espazos abertos, na cima de herbas altas ou arbustos como silveiras ou xestas, onde é moi doado de observar, desde onde pode**

detectar con facilidade as súas presas que caza ao voo ou no chan; o ferreiriño abelleiro, porén, caza os insectos entre as árbores, pendurándose das súas pólas en posturas imposibles; e, finalmente, o paporrubio come peteirando no solo os insectos que o habitan, polo que é moi frecuente descubri-lo a rentes da xente que cava na horta ou xardín.

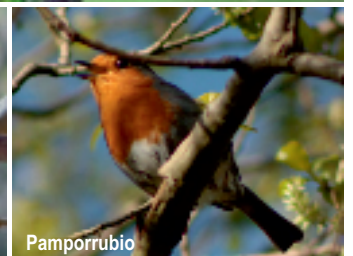
Estes son só unha pequena mostra dos milleiros de diferentes comportamentos alimentarios que podemos descubrir entre os organismos que conviven nunha mesma rexión xeográfica e son consecuencia da competencia que se xera entre distintas especies que usan os mesmos recursos. O conxunto de recursos de todo tipo (alimento, espazo para aniñar, para durmir, para protexerse dos depredadores, ...) que require unha especie para vivir, xunto coa súa forma de obtelos, o horario en que o fan, os hábitos reprodutores, de descanso, ... e as súas relacións co resto de organismos do ecosistema denomínase nicho ecolóxico. Cada especie ten un nicho preferido, o que ocuparía se as condicións do medio foran as óptimas, mais cando dúas ou máis especies que conviven presentan as mesmas preferencias, prodúcese entre elas competencia pola obtención dos recursos e entón poden suceder basicamente dúas cousas: ou ben unha delas, por ser máis eficaz na explotación dos recursos, despraza as outras obrigándoas a abandonar a zona, ou todas ou algunhas cambian algún aspecto do seu nicho: comen o mesmo pero en distinto momento do día ou distinto lugar, cambian o tipo de alimento por outro que lles gusta menos, buscan un espazo menos apetecible para aniñar, etc. Estas modificacións de comportamento van acompañados por cambios anatómicos e morfolóxicos que lles permiten aumentar a súa eficacia no novo nicho, que son o produto da presión que exerce o medio como mecanismo de selección natural e un dos motores dunha evolución capaz de xerar a infinidade de especies distintas que habitan o noso planeta.

Chasco

Ferreiriño Abelleiro

Pamporrubio

Sementes de Soia

De querer levantar unha planta para fabricar iogures de soia aquí en Galicia, deberíase ter en conta que non podería ser unha planta excesivamente grande, xa que debería fabricar unha cantidade moi pequena en comparación coa que se fabricaría de calquera tipo de iogur con leite normal.

Non fai falta realizar un amplo estudo para decatarse de que aquí non se venderían precisamente como churros, xa que a xente non está acostumada ó seu característico sabor, e por tanto, non gozan dunha ampla aceptación. Preferimos os iogures de leite de vaca e se poden ser de vacas da terra, mellor que mellor. Eu mesma quixen probar os iogures de soia, quería saber máis acerca deste novidoso produto que pouco a pouco se vai abrindo camiño nos estantes dos nosos supermercados; comprei o pack de catro, e vaia, sobraronme tres.

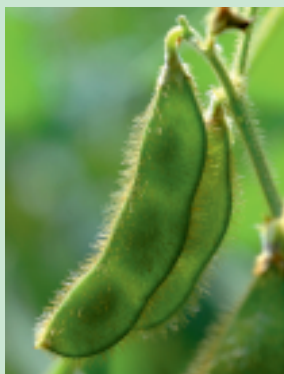
O que ó mellor resulta máis descoñecido é a ampla aceptación que teñen estes produtos noutros países.

Podería pensarse que o principal produtor destas sementes é China, pero non é así. O país que ocupa o primeiro lugar en produción mundial de soia é EEUU (87,2 millóns de toneladas/ano), a continuación Brasil (82,0 millóns de toneladas/ano) e Arxentina (56,0 millóns de toneladas/ano) e despois China (12,6 millóns de toneladas/ano). (Datos do ano 2010.)

Os principais importadores son China, Xapón, India e Comunidade Europea. O 60% de toda a soia que se comercializa internacionalmente acaba en China. En Arxentina, non se cultiva para consumo propio, só consome un 4-5% do que produce, o seu cultivo está adicado fundamentalmente á exportación ós países do sudeste asiático.

Por que está tan aceptada nestas sociedades?, que é o que fai tan valiosa esta descoñecida semente?

En China é un dos seus principais alimentos, onde se obteñen distintos derivados como o aceite, a salsa de soia, os brotes de soia, o tofu e tamén é moi utilizado nos pratos chinos o frixol de soia salgado e fermentado; ademais utilízase en moi grandes cantidades para satisfacer as necesidades nutricionais do gando e das aves.

Alba Mariño

CARTAS AO DIRECTOR

DA BOA XESTIÓN DO ERARIO REN DE REN !

Aqueles veciños que transitaban a rúa de Entíns lembran perfectamente a existencia nun eido, durante anos, de cinco casetas de madeira, unha inda fica alí. Descoñecen, ao mellor, como chegaron estas casetas ao lugar e a súa procedencia, mais non que utilizacións estaban a ter e os nulos beneficios que repercutían nos outenses. En definitiva, saben perfectamente que esas pequenas construcións ás que se lles puideron dar diversos usos foron alí guindadas condenadas o morrer da podrencia. Quizabes, alguén non dexesaría ter unha na horta da súa casa, mercada a un prezo razoábel, manténdoa ben conservada e beneficiándose dela despois de ter prestados os servizos para os que foi construída? De seguro que si. Repercutiría a súa venda no beneficio xeral? Sen dúbida ningunha.

Pois ben, catro das cinco alí guindadas de calquera xeito foron transportadas pola empresa dun coñecido transportista ás instalacións dun pazo ubicado preto do Tambre. Mais ao non dispor para o traslado da autorización correspondente o promotor da iniciativa, por mor dunha denuncia, tivo que devolvelas a unhas instalacións do mesmo propietario próximas ao seu primitivo emprazamento e alí fican as catro condenadas a podrecer, coma a súa irmá da rúa de Entíns. Houbo quen ofertara por elas? Siiiiii! Quixeron vendelas? Nooooo!

A triste realidade tórnase en soberbia negligente dos “negados”, daqueles políticos que non son quen de facer ben o que se lles encarga, da desidia, dispendio e despreocupación, pero que un cidadán simple paga coa súa suor e moitos sacrificios na maioría dos casos. Unha de tantas mostras da irresponsábel xestión política dos cartos que aportan os cidadáns á Facenda pública. Unha mágoa, unha de tantas mágoas! E eles a vivir e ben, que son tres días!

Como chegaron estas cinco casetas (descoñezo se faltaría algunha) ao lugar no que hoxe fica unha e denantes ficaban tamén as catro restantes? O 19 de novembro de 2002 o petroleiro Prestige partiu en dous, mentres gobernantes de Madrid e Galicia estaban cazando cervos, trousoando o piche almacenado nas súas entrañas que foi espallándose pola costa, orixinando un desastre ecolóxico das meirandes proporcións. Desastre definido polo ministro da quenda como **“Hilillos de plastilina alargados en sentido vertical”**. O que hai que escoitarlles a estes “negados”? E quedan tan frescos! Miles de xenerosos voluntarios acoden en axuda de Galicia e a esa imparábel marea humana hai que darlle un conxunto de servizos básicos para o desenvolvemento do seu labor. Non faltaría máis! Estas casetas teñan finalidade e foron construídas a eses efectos. Unha vez rematada a función para a que foron concibidas, transfórmanse nun atranco, porque os responsábeis públicos non teñen asumido o concepto da reciclaxe, é dicir, aproveitar algo para un novo uso ou destino. Carencia de coñecementos, de intelixencia ou descoido, desdén, indiferenza, despreocupación, mofa... por parte dos políticos tan ben mantidos? Que cadaquén tire as súas conclusións.

Neste eido privado sito na rúa de Entíns, por xenerosidade do seu propietario, foron depositadas no seu día e de calquera xeito estas casetas, sen tan sequera unha mínima protección contra a humidade do chan. Noutros lugares, estou seguro, fican moitas máis das que hai aquí. En fin, unha dilapidación de bens públicos, un xeito de desfacer ou arruinar o que nos custou moitos cartos e inda nos podía seguir a ser de utilidade.

Reclamemos de novo algunha! Ou, se non, deixémolas que podrezan para maior escarnio da caste política deste atribulado país!

Gundar Rial

A concentración bancaria

Kiko Vidal

Nos últimos anos estamos asistindo a un proceso irreversible de concentración bancaria, proceso que afectou a Galicia dunha maneira especial. Isto non é algo novo, pois xa noutras épocas máis afastadas tiveran lugar procesos similares.

Pode que os máis vellos se lembren de bancos chamados Banco da Coruña, Banca Castro, Banca Soto, etc., que foron comprados por outras entidades. Outros seguro que se lembran da Caixa de Aforros de Santiago, da Caixa de Aforros da Coruña e da Caixa de Aforros de Lugo; moitos recordarán a Caixa Ourense, Caixa Vigo, Caixa de Pontevedra. **Coido que case todos sabían onde estaban Caixa Galicia, Caixa Nova e o Banco Pastor.**

A día de hoxe xa non existe como tal ningunha das citadas entidades, aínda que o Banco Pastor continúa existindo como marca en Galicia do grupo Banco Popular.

Este proceso de concentración din que non é bon nin malo en si mesmo, tendo aspectos positivos e aspectos negativos.

Dos aspectos negativos teríamos que remarcar os seguintes:

1.- A tendencia ó Monopolio ou Oligopolio, o que supón menos alternativas para os clientes, é dicir, menos competidores, tanto polo lado dos depósitos como polo lado dos créditos. Loxicamente isto non é bo para a xente de a pé, pois pagarannos menos polos cartos que levemos ó banco e teremos que pagar máis polos que lles pidamos. Por se fose pouco, esta menor competencia leva ós bancos a pechar oficinas bancarias nos núcleos de poboación pequenos, co cal teremos que apandar co custo e coa molestia que nos suporá ternos que desprazar a oficinas bancarias máis afastadas da nosa residencia, e posibelmente ter que asumir un trato moito menos persoal polos empregados que nos atendan.

2.- Por outro lado, este proceso de concentración provoca unha importante redución de emprego. De feito, cando se xuntan dúas oficinas bancarias, o persoal da resultante pode ser un 30/40% inferior ó resultado da suma do persoal anterior das oficinas fusionadas. Os bancos tamén aproveitan a coxuntura e ó persoal que queda báixanlle o soldo sen ruborizarse o máis mínimo.

3.- Por último, no caso galego dáse a situación de que as entidades máis “fortes” ata hai pouco na nosa comunidade, como eran NovaGalicia e o Banco Pastor, pasaron a ser dominadas por un capital alleo a nós, que pode ter menos sensibilidade cos problemas da nosa terra, negando o finzamento de proxectos vitais para ela.

Aunque din que existen, **custa encontrar aspectos positivos deste proceso de concentración, máis alá do feito de que unha entidade máis grande pode ser máis solvente (algo que sempre temos que tomar coas debidas reservas), e polo tanto, darlle maior seguridade ós nosos aforros;** e

pode ter unha maior capacidade para ofertarnos unha cesta máis variada de produtos financeiros. Un amigo meu diciame hai pouco que tamén ten outra vantaxe para el, vantaxe que consiste na saliva que aforra, pois é máis doado dicir “o puto banco” que “os putos bancos”.

Só co paso do tempo veremos as consecuencias reais deste proceso de concentración, pero non cabe dúbida de que os que perdan o seu emprego e os que teñan que desprazarse para ir cobrar a pensión saíran perdendo. Nos seus soños lembraránse de Merkel, de De Guindos, de Montoro, de Botín, de Rajoy, de Zapatero, etc., e seguro que tamén das nais de todos os citados (pese a que seguro que elas non tiveron culpa de nada).

JOSEMA
Seguros

Av. Compostela Nº 12 – Baixo 2
15230 Outes - Tlf/Fax. 981 85 06 20
E-mail : segurosjosema@terra.es

Rosalía e Añón: ao son da mesma música

Ramón Blanco

Suspendemos por agora o tratamento coas pilulas que encetabamos no número 21 e ocuparémonos nesta entrega de puntos comúns entre Francisco Añón e Rosalía de Castro (e sirva isto como pequena homenaxe á Poeta de Galiza, no sesquicentenario do seu libro inaugural). Cando morre Añón, en 1878, aparece publicada unha necrolóxica no primeiro número (15 de xuño) da revista madrileña *La Ilustración de Galicia y Asturias*, dirixida por Manuel Murguía, que é o autor do mentado texto (aínda que este non leva sinatura, as mencións autobiográficas fan obvia a autoría do marido de Rosalía de Castro). **En Madrid, centro do poder político da nova cultura liberal, foi descubrir Murguía a súa Galiza ideal. Na mesma cidade buscaron fortuna artística Rosalía e Añón; camiños separados levaron aos dous poetas á capital por volta do mesmo ano: 1856.** Parece ser que foi en Madrid onde o de Boel coñeceu a Murguía, quen levaba asentado alá desde 1851; así que tamén tivo que coñecer daquela a Rosalía de Castro, pois casaran nesa cidade en 1858. En 1861 celébranse os Xogos Florais da Coruña. O himno "A Galicia" é galardoado cun accésit. A entrega de premios tivo lugar nun acto solemne o 2 de xullo de 1861 no coruñés Teatro de San Jorge (actual Rosalía de Castro), no que Añón non estaba presente. Ao ano seguinte publícase o *Álbum de la Caridad. Juegos Florales de la Coruña en 1861, seguido de un mosaico poético de nuestros vates gallegos contemporáneos*. Nesta primeira antoloxía do Rexurdimento aparecen cinco composicións do de Boel. Tamén figuran (e pódense ver, de esquerda a dereita, na imaxe que acompaña este noso artigo) Rosalía de Castro (ao ano seguinte publicaría *Cantares gallegos*), Eduardo Pondal, Francisco de la Iglesia, Marcial Valladares, Xoán Manuel Pintos.... Pasarán vinte anos para que apareza a primeira escolma de poesía moderna escrita exclusivamente en galego (moi modesta e coa ausencia de Rosalía de Castro, por vontade expresa da propia autora): *Colección de poesías gallegas d'algúns autores* (Pontevedra, 1882). O 24 de outubro de 1868 –apenas un mes despois do inicio da revolución Gloriosa– Añón está en Compostela e publica no periódico *La Revolución. Periódico liberal de Santiago* o poema "La Revolución. Himno patriótico, dedicado al pueblo, al ejército y a la armada". O mesmo día asina unha carta nesta mesma cidade dirixida a Manuel Murguía. Sabemos pola misiva que este último estaba en Madrid, a onde lle envía o de Boel un himno para que llo publique onde poida; supoñemos que sexa o

mesmo que lle imprimen en Compostela e incluso podería ser o tantas veces mentado e nunca atopado "hino dos povos", tal como intuíu Gonzalo Navaza. A carta a Murguía aínda nos depara outra pequena sorpresa en forma de Posdata: "P.D. Tu Sra. y niña siguen muy bien". A señora é a gran poeta do Rexurdimento, Rosalía de Castro, que non acompañara ao marido na viaxe a Madrid, e polo dito supoñemos que Añón lle faría unha visita, co que queda patente a boa relación con esta familia. **Cara ao final de *Cantares gallegos*, a autora inclúe o poema "Alborada", que sería a letra para unha composición musical. A súa chamada para que esperten as rapaciñas do lugar lémbranos aquela outra chamada ao despertar de Galiza do himno de Añón.** Como nos lembran os rosalianos "Adiós ríos, adiós fontes/ Adiós regatos pequenos..." aqueles versos portugueses cos que o noso poeta remataba "A fonte dos amores", sobre a lenda de Inés de Castro: "Adeus cedros, adeus fontes!/ Promesa adeus!... adeus!". Non debe ser máis ca unha sorprendente coincidencia, pois é pouco probábel que Rosalía de Castro coñecese este poema inédito. Para rematar volvemos a 1856, cando comeza a historia común de Añón e Rosalía. Nese ano Murguía publica no xornal progresista *La Iberia* un artigo onde bota en falta algún poeta que compuxese un himno a Galiza. A falta de un ía ter polo menos tres; xa saben quen son.

FEDERÓPTICOS LARRONDO

PORTA DA VILA, N.º 13
NOIA
TLF. 981 822 452

AVD. DE COMPOSTELA, 13
OÜTES
TLF. 981 850 953

GRADUACIÓN DE SU VISTA
CONTROL DE LA
MIOPIA
LENTES DE CONTACTO
AUDÍFONOS
PARA SORDOS
CERTIFICACIÓN AENOR DE
CALIDAD DE SERVICIO

www.federopticoslarrondo.com
larrondo@federopticos.com